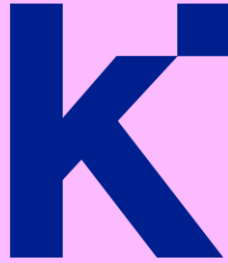

Harrastaminen lisää kokemuksia osallisuudesta ja oppimisesta

KENTAURIN KYSELYTULOSTEN ANALYYSI
VIRPI KÄÄRIÄINEN

OSAAMISKESKUS
KENTAURi

Harrastaminen lisää kokemuksia osallisuudesta ja oppimisesta

Kentaurin kyselytulosten analyysi

Virpi Kääriäinen

Kirjoittaja opiskelee yhteisöpedagogiksi Humakissa. Artikkelin on kirjoitettu Osaamiskeskus Kentaurissa keväällä 2023 olleen harjoittelujakson aikana.

Osaamiskeskus Kentauri

Tutkimusta ja tietoa nuorista
Harrastus- ja järjestötoiminta

16/06/2023

Contents

Harrastaminen lisää kokemuksia osallisuudesta ja oppimisesta

Aineistosta	1
Käsitteistä	2
Järjestö- ja harrastustoiminta resurssien vahvistajana	5
Vapaa-aika, harrastamisen leikinkaltaisuus ja höntsä	7
Identiteetti rakentuu samanlaisuuksien, erilaisuuksien ja välivaiheiden kautta	9
Kokemusten kautta kohti elinikäistä oppimista	12
Osallisuus ja harrastamisen ylisukupolvisuus	15
Lopuksi	19
Lähteet	21

Harrastaminen lisää kokemuksia osallisuudesta ja oppimisesta

Olen kevään aikana käynyt yleisöluistelussa. Ensimmäisillä kerroilla katselin urheiluseuran nuoria, jotka lennokkaiden piruettien jälkeen laskeutuivat taidokkaasti jäälle. Tulin pohtineeksi ajatusta "ehkä joskus". Kevään viimeisellä kerralla jää oli täynnä väkeä. Seurasin tilannetta hieman eri tavalla. Taitoluistelijat tekivät temppujansa, toiset luistelivat eri nopeuksilla rataa ympäri, yksi seisoi kentällä pitäen kiinni laidasta pysyäkseen pystyssä ja kolmen kopla pujotteli muiden alitse ja välistä lähes joka suunnalta. Olimme kaikki höntsäämässä – siis leikkimässä ja liikkumassa itseohjautuvasti ja omaehtoisesti. Taitotasomme oli kullakin erilainen, sellainen mihin oppimamme ja kokemuksemme ovat vaikuttaneet. Osallistuimme yhteiseksi tarkoitettuun toimintaan musiikin soidessa taustalla. Tunsimme mahdollisesti osallisuutta.

Käsittelen artikkelissani nuorten harrastamista niin höntsäilyn kuin seuratoiminnan kannalta. Harrastuksissa syntyy kokemuksia, osallisuutta, oppimista ja kasvamista. Harrastaminen on ilmiönä ylisukupolvinen. Useimmilla harrastuksen aloittamiseen vaikuttavat vanhemmat.

Aineistosta

Osaamiskeskus Kentauri julkaisi keväällä 2023 artikkelikirjan *Yksin, yhdessä, yhteisössä – järjestö- ja harrastustoiminta nuorten voimavarana*. Artikkelikirjan pohjana on Talous ja Nuoret TATin *Tulevaisuusraportti* vuodelta 2021. Raporttia on täydennetty nuorten harrastamiseen ja järjestötoimintaan liittyvillä kysymyksillä sekä Schwarzin asennemittarin väittämillä. Kentaurin aineistossa edustetut järjestötyypit ovat urheiluseurat, nuorten harrastusjärjestöt (mm. 4H, Partio, Prometheus leirin tuki ry), kulttuurijärjestöt, opiskelijajärjestöt, luonnon- ja ympäristönsuojelujärjestöt, vertaistuki-, potilas- ja vammaisjärjestöt, poliittisen puolueen lapsi- tai nuorisojärjestöt, yhteiskunnallisen vaikuttamisen järjestöt, uskonnolliset järjestöt ja seurakunnat sekä vaikuttajaryhmät ja verkostot. Harrastukset on luokiteltu 15 harrastustyyppiin, jotka ovat kuvataide, käsityöt/puutyöt, moottoritekniikka, teatteri/sirkus/tanssi, lukeminen, kirjoittaminen/bloggaus, musiikki, kuntoliikunta, urheiluharrastus, kulttuuritapahtumissa käynti,

valokuvaus/videointi, tietokoneet ja ohjelmointi, pelaaminen, kielen opiskelu sekä luonto- ja eläinharrastus.

Lisäksi Humakin yhteisöpedagogiopiskelijat tekivät Osaamiskeskus Kentaurissa heidän opintoihinsa liittyviä fokusryhmähaastatteluita keväällä 2021. Haastatteluissa 15–29-vuotiailta nuorilta kysyttiin heidän harrastuksistaan ja vapaa-ajanvietostaan. Haastatteluista oli kaikkiaan 19 ja harrastustyyppejä 20. Liikuntaan liittyviä harrastuksia oli kahdeksan. Kaksi nuorista kertoi kahdesta harrastuksesta, joista toinen oli alkanut lapsuudessa ja toinen myöhemmällä iällä. Kysymykset liittyivät harrastamisen alkamiseen, innostavuuteen, mukavuuteen, vaikuttamismahdollisuuksiin ja oppimiseen. Haastatteluista kerätyissä vastauksissa harrastukset ovat pääasiassa ryhmässä tapahtuvaa ohjattua toimintaa, jota esimerkiksi seura järjestää. Mukana on myös kaveriporukalla tai yksin harrastamista, kuin myös itse ideoitua toimintaa. Artikkelissani kurssiivilla olevat lainaukset ovat kaikki otteita fokusryhmähaastattelujen vastauksista.

Kentaurin aineisto kerättiin ja koottiin korona-aikana, joka kosketti väestöä joka puolella maailmaa. Maailmanlaajuisesta terveyden vaikuttavasta kriisistä oltiin vähitellen selviytymässä, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan kevättalvella 2022. Aineistooni kuuluu lisäksi *Nuorisobarometri 2022*, jonka otsikko *Läpi kriisien* kuvastaa sen teemaa resilienssistä ja kyvystä pärjätä epävarmuuksien ajassa (Kivijärvi 2023, 5). Vaikka sota on saattanut vaikuttaa nuorten kokemuksiin turvattomuudesta ja stressistä, tai heikentää heidän yleistä resilienssiään (Kivijärvi 2023, 17), on myös nuoruus itsessään epävarmuuden aikaa. Kasvaminen ja identiteetin muotoutuminen tuovat omat haasteensa matkalla kohti aikuisuutta. Irtautuminen lapsuudesta on samalla itsenäisen selviytymiskyvyn käyttöönottoa ja taloudellisen riippumattomuuden saavuttamista ammatin hankkimisen ja sen harjoittamisen kautta (Nieminen 2010, 44–45).

Harrastamisen kautta kertyy kokemuksia osallisuudesta ja oppimisesta. Nämä kokemukset auttavat aktivoimaan ja kehittämään resursseja, kuten voimavaroja ja sosiaalisia verkostoja, millä on vaikutuksensa koko oman elämän hallintaan.

Käsitteistä

Kokemuksen tutkimus on tunnettua kehitys- ja kasvatuspsykologian, filosofian sekä taiteellisen tutkimuksen aloilla, ja uusia avauksia eri aloille tehdään tietoisuuden ja

tutkimusympäristöjen kehittyessä. Kokemuksen käsite on kirjava eikä sille ole olemassa vakiintunutta määritelmää. Jussi Backman esittää kokemuksen olevan altistumista, jossa omien ennakkokäsitysten on mahdollista kumoutua ja tämän seurauksena uudistua. Kokemuksen kautta ihminen ottaa vastaan eletyn todellisuuden ja vastaa siihen uudella tavalla. Kokemus on tilannesidonnaista kohtaamista, joka vie kokijan kohti omia rajojaan. (Backman 2018, 38.) Kokemisessa yksilö löytää itsensä tietystä merkitysyhteydestä ja merkitykseen asettautuessaan omaksuu löydökseensä persoonallisen kannan (Suorsa 2018, 95).

Aino Tormulainen ja Eeva Sinisalo-Juha tuovat artikkelissaan esille **osallisuuteen** liittyvän kokemuksen. Ryhmässä tai tilanteessa osallisuutta voidaan kokea tai olla kokematta. Heidän mukaansa osallisuuteen kuuluu sellainen liittyminen, jossa oman toimijuuden on mahdollista säilyä tai vahvistua. Osallisuuteen liittyy kuulumisen tunne ja tietoisuus omista vaikutusmahdollisuuksista. Osallisuus saattaa vaatia syntyäkseen toimenpiteitä varsinkin silloin, kun sen saavuttamisesta halutaan varmistua. (Sinisalo-Juha & Tormulainen 2011, 84.) Kokemuksellisena osallisuus on tunnetta jäsenyydestä ja yhteisöön kuulumisesta. Osallisuus mahdollisuutena jakaa kokemuksia muiden kanssa ankkuroituu ihmisen identiteettiin. Keskeisenä osallisuuden määrittelykriteerinä on, tuntee ko osallistuja itse osallisuutta. Sosiaalipedagogisen osallisuuskäsityksen lähtökohtana on vuorovaikutuksellisuus, kokemuksellisuus ja tasa-arvo, joita osallistuminen vahvistaa. Olemisena, kuulumisena ja tunteena osallisuus kuvastaa yksilön ja yhteisön välistä suhdetta. Koska osallisuuden reunaehtoja ei voi määritellä ylhäältäpäin, sisältyy osallisuuteen myös vastarintojen mahdollisuus. (Nivala & Ryynänen 2013, 13, 20, 24.)

Osaamiskeskus Kentaurin tutkimuksissa **harrastaminen** on rajattu pääasiassa organisoiduksi toiminnaksi, jota tietty taho ohjaa ja järjestää. Harrastaminen on mahdollista usealla tavalla: yksin, ryhmässä, joukkueessa, omalla porukalla, omatoimisesti tai ohjatusti. Usein harrastaminen on yhteisöllistä kuten joukkuelajeissa. Yhteisö voi muodostua myös kiinnostuksen kohteeseen, kuten esimerkiksi keräilyyn, ympärille. Toiminta harrastamisessa voi olla aktiivista tai passiivista. Harrastaminen puolestaan näyttäytyy totisempaan kuin harrastelu. Leikkimielistä tekemistä kutsutaan höntsäksi. Yleensä harrastaminen mielletään vapaa-aikaan kuuluvaksi säännölliseksi tekemiseksi. (Tormulainen 2021, 13–14, 20.) Robert A. Stebbins jakaa vapaa-ajan vakavaan vapaa-aikaan (serious leisure), rentoon vapaa-aikaan (casual leisure) ja hankelähtöiseen vapaa-aikaan (project-based leisure). Vakava vapaa-aika liittyy tavoitteelliseen harrastamiseen tai vapaaehtoistoimintaan. Vakavasta vapaa-ajasta voidaan puhua vapaa-ajan urana, jossa on

mahdollisuus erityistaitojen, tietojen ja kokemusten hankkimiseen ja niiden ilmaisemiseen. Rentoa vapaa-aikaa luonnehtii lyhytkestoisuus, palkitsevuuden sisäisyys ja välittömyys sekä miellyttävyys. Siitä puuttuu harjoittelemisen pakko. Hankelähtöinen vapaa-aika on lyhytkestoista, kertaluonteista tai satunnaista, ilman velvollisuuksia tapahtuvaa luovaa toimintaa. (Stebbins 2023, 2.)

Oppimista tapahtuu eri yhteyksissä jatkuvasti. Juha Nieminen jäsentää nuorisokasvatuksen formaaliin kasvatukseen, nonformaaliin kasvatukseen, informaaliin oppimiseen ja satunnaisoppimiseen. Formaaliin kasvatukseen liittyvät tutkinnot ja niistä myönnetyt viralliset todistukset. Nonformaali kasvatus on tietoista ja tavoitteellista pedagogista vuorovaikutusta, jota esimerkiksi koti, nuorisotyö ja ohjattu harrastustoiminta edustavat. Informaali oppiminen kerryttää ihmisen omia tietoja, taitoja ja kokemuksia. Sen perustana on yksilön tai ryhmän oma tavoite, tahto, aloitteellisuus ja aktiivisuus. Toimintaympäristönä ovat esimerkiksi vertaisryhmät, nuorisokulttuurit, vaihtoehtoiset nuorisoliikkeet ja alakulttuurit. Satunnaisoppimista syntyy kaikesta inhimillisestä toiminnasta monimuotoisten ihmissuhteiden ja arkipäivän tilanteiden välityksellä. (Nieminen 2010, 48–50.)

Kypsyminen ja oppimiskyky mahdollistavat yksilön kokonaisvaltaisen kehittymisen, jota kutsutaan **kasvuksi**. Elinikäisen kasvatuksen taustalla on ajatus koko eliniän kestävästä inhimillisestä kasvusta. Myös nuorisokasvatukseen liittyy elinikäisen kasvatuksen idea, jossa huomio on entistä enemmän yksilössä ja näkökulma elinikäisessä oppimisessä. Oppiminen ei rajoitu vain kouluun ja koulutukseen vaan se kattaa koko elämänkentän. Oppimisympäristöihin kuuluvat työpaikat, kansalaisjärjestöt ja kaikki arkisen toiminnan ympäristöt. Elämänlaajuisessa oppimisessä esiin nousevat tiedot, taidot, ja asenteet sekä arkipäivän käytännön vaatimukset rakentavat ihmisen kokonaispersoonallisuutta. (Nieminen 2010, 40, 47.)

Ylisukupolisessa periytymisessä seuraava sukupolvi toistaa erilaisia elintason, elämänlaatuun ja elämäntapoihin liittyviä eroavaisuuksia. Kun pienet teot ja tilanteet kasautuvat, resurssit sekä toiminta ja toimintakyky joko vahvistuvat tai heikentyvät. Lasten toimintaan vaikuttavat perheiden käytössä olevat resurssit. Eriarvoisuus näkyy yhteiskunnallisesti ja rakenteellisesti, mutta myös tilanteissa, vuorovaikutuksessa ja toimintatavoissa. (Kaunismaa 2023, 33.)

Järjestö- ja harrastustoiminta resurssien vahvistajana

Osaamiskeskus Kentaurin *Yksin, yhdessä, yhteisössä – järjestö- ja harrastustoiminta nuorten voimavarana* -julkaisussa tuodaan esille, että yli 70 % nuorista on osallistunut vähintään yhden järjestötyyppin toimintaan. Eniten osallistujia keräävät urheilu- ja liikuntaseurat. Seuraavina tulevat nuorten harrastusjärjestöt, kulttuurijärjestöt ja opiskelijajärjestöt. Urheiluseurassa ollaan mukana verrattain pitkäkestoisesti ja mukana oleminen koetaan tärkeäksi. (Kaunismaa 2023, 7–9.) Monta vuotta jatkuvana harrastus muodostuu tavaksi, jota ei helposti lopeteta. Pitkäkestoisuuden lähtökohtana voi olla vanhemmilta tuleva vaatimus olla jättämättä asioita kesken. Harrastukseen voidaan kiintyä alkunnostusta pidemmäksi aikaa, kun mukanaoloa pidetään tärkeänä.

*"Kuusvuotiaasta kuustoistvuotiaaksi harrastin jalkapalloa. Se oli tärkeä harrastus. Se oli vähän semmonen et, no et saa lopettaa, koska oot tän alottanu. Ja oli se tärkeätä." -
– Jalkapallo –*

Järjestöaktiivisuudella ja harrastuneisuudella on yhteyksiä nuorten kasvuun ja osallisuuteen. Järjestöaktiivisuudella on yhteys elämänhallintaan, itseohjautuvuuteen sekä osallisuuteen niin yhteisöihin kuin yhteiskuntaan. Harrastuneisuus puolestaan vaikuttaa vastuullisuuteen, oppimiseen ja tulevaisuusorientaatioon. Heikoista resursseista seuraava vähäinen resilienssi vaikuttaa vähentävästi tehdä toimintakykyä parantavia valintoja. (Kaunismaa 2023, 14, 32.) Resilienssi merkitsee kriisinsietokykyä tai selviytymistä stressitilanteista. Sen voi käsittää myös mukautumiskyvyksi ja muutosjoustavuudeksi. Prosessiksi ymmärrettynä resilienssi tarkoittaa yksilön tai yhteisön palautumista stressaavien muutosten rasituksesta, niihin sopeutumista tai uudelleen järjestäytymistä. Kun resilienssiä tarkastellaan kasautuvan huono-osaisuuden näkökulmasta, kiinnittyy huomio yksilöiden odotusten vastaiseen menestykseen rakenteellisista riskitekijöistä ja elämänkulkuun vaikuttavista kuormituksista huolimatta. Sosiologinen resilienssitutkimus ohittaa yksilölliset ominaisuudet ja etsii vastauksia yksilöiden mahdollisuuksista saada käytössään olevat resurssit aktiivisiksi. (Kivijärvi 2023, 19.) Resilienssiä vahvistavat resurssit voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin. Sisäisiä resursseja ovat yksilön omat voimavarat ja ulkoisia esimerkiksi sosiaaliset verkostot ja hyvinvointipalvelut. (Suurpää, Huhta & Pitkänen 2022, 151.)

Nuorten vastauksissa tulee esiin voimavarojen lisäämisen kannalta tärkeä huomio: lopettaminen ensimmäisen harjoittelukerran jälkeen ei oikeastaan kannata. Harrastamisen voi

aloittaa ilman pohjaitovaatimuksia. Uutta opetellessa altistuu stressitilanteille, joissa luovuttaminen käy mielessä. Kiinnostus saattaa kadota, kun ei heti osakaan tai jos tunne osaamattomuudesta on voimakkaampi kuin halu oppia. Selviytyminen kasvattaa kykyä kohdata vastaavanlaisia tilanteita jatkossa. Toistuva tekeminen pitää voimavaroja kuten sinnikkyyttä aktiivisina. Tekemisen rinnalla tapahtuva uuden oppiminen tai itse tekemisestä syntyvä ilo vastaa odotuksiin harrastamisen mielekkyydestä, minkä kautta usko omiin kykyihin säilyy myös epäonnistumisen jälkeen.

"No se vaatii ainakin sinnikkyyttä, että ei heti lopeta, jos ei ekalla kerralla onnistu kaikki."
– TeamGym –

Valmiuteen kokea liittyy valmius kohdata asia, joka voi koetella ja muuttaa ennakoimattomilla tavoilla (Backman 2018, 36). Yllätyksellisten asioiden kohtaaminen vaatii mukautumiskykyä ja muutosjoustavuutta. Sattuman hyväksyminen on samalla ennakkokäsityksistä luopumista.

"Mä aloitin vahingossa. Mun piti mennä joukkuevoimisteluun, mutta mun iskä sekotti sen jutun, ja mut ilmoitettiin väärään harrastukseen."
– TeamGym –

Pekka Kaunismaa tulkitsee järjestötoiminnan vahvistavan nuoren itsenäisyyttä ja osallisuutta, kun taas harrastustoiminta lisää yksilöllistä toimijuutta. Tyypillistä nuorisotalon järjestöille on nuorten yhdessä tekemisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen järjestäminen. (Kaunismaa 2023, 14, 33.) Osallistuessaan nuori antautuu asioiden koettelemaksi ja muuttaa hankalan vaiheen ohitettuaan ymmärrystään todellisuudesta. Oman asenteen merkitys voi selkiytyä mukavien kokemusten seurauksena, kun ulkopuolisuuden tunteen tilalle syntyy tunne osallisuudesta.

"Tämmöset projektit lähestyvät ihmisiä. Ennen kun mä osallistuin muutamaan projektiin, musta aina tuntu, että mä asun Suomessa, mutta mä oon yhteiskunnan ulkopuolella. En koskaan tuntenut itseäni, että kyllä mä oon osa tästä yhteiskunnasta ja tästä maasta. Ja se tunne oli aina näin ja mulla oli tosi paha olo tästä. Aika moni suositteli. Päätin haastaa itseäni ja osallistua projektiin, vaikka olisi hankalaa. Mä en tiennyt, minkälainen tää on. Mutta nyt, kun olen tullut ja osallistunut tähän, tuntuu tosi mukavalta."
– Teatteri –

Nuorisobarometrissa 2022 nuoret nimesivät asioita, jotka auttavat selviytymään vaikeista tilanteista. Ensimmäisellä sijalla on ystävät, toisena yksilön kyvyt tai ajan kuluminen ja kolmantena palvelut. Harrastukset ja vapaa-aika ovat sijalla seitsemän. Vaikeiksi tilanteiksi kolmen kärkeen

nuoret nostivat koulun ja opiskelun, mielenterveyden sekä työn ja työttömyyden. (Kivijärvi 2023, 26–27.) Vaikka itse harrastuksesta ei löydetä suurinta apua vaikeisiin tilanteisiin, on sillä välillisiä vaikutuksia. Harrastusten kautta saa ystäviä, jotka nuoret kokevat tärkeiksi vaikeissa tilanteissa.

"Se yleinen fiilis. Se on vaan parasta. Ja tietenkä kaikki uudet kaverit, joita on saanut. Varsinkin mulla luistelussa. Monet on säilyny pitkään ja on tosi läheisiä vieläkin. Ja sama homma ryhmäliikunnassa."
– Luistelu, ryhmäliikunta –

Vapaa-aika, harrastamisen leikinkaltaisuus ja höntsä

Harrastamiseen liitetään sanoja kuten kiinnostus, säännöllisyys ja vapaa-aika. Harrastaminen voi merkitä myös tapaa tai käytäntöä. Hyvä vapaa-aika -kehittämis- ja tutkimushankkeessa toiveena oli löytää jokaiselle nuorelle iloa elämään tuova "oma juttu" (Anttila 2018, 336). Rennon kuuloinen "oma juttu" on henkilökohtaista tekemistä, johon voi tuntee vetoa. Parhaimmillaan se vie mennessään sekä tuottaa vastineeksi iloa ja mielihyvää. "Oma juttu" voi joutua kyseenalaiseksi, mikäli tekeminen ei tarjoa onnistumisen kokemuksia.

"Just semmosia yksittäisiä onnistumisen hetkiä on mielessä, jotka toi sellasen motivaatio buustin. Et hej, tää on sittenkin mun juttu. Tai hej, mä tiedän, et tää on mun juttu."
– Jalkapallo –

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa koulun, läksyjen teon ja kotitöiden ulkopuolella. Vapaa-aikaan kuuluivat myös harrastukset, välitunnit sekä matkat kodin, koulun ja harrastusten välillä. (Salasuo 2021, 190.) Harrastaminen voi myös viedä vapaa-aikaa joltain muulta.

"Noo, kyllä mun vapaa-ajan kaverit saa semmosen kuvan, että mä en voi ikinä olla missään. Että mä oon koko ajan harrastamassa."
– TeamGym –

Johan Huizinga toteaa leikin olevan toimintaa, jonka aika, paikka ja tarkoitus rajaavat tiettyjen rajojen sisäpuolelle. Tapahtumilla on havaittavissa oleva järjestys. Leikillä on vapaaehtoisesti hyväksytyt yhteiset säännöt, eikä toiminta ole sidoksissa aineelliseen välttämättömyyteen tai yleiseen hyödyllisyyteen. Leikkiä luonnehtivat mukaan tempautuminen ja innoitus. Leikissä ylevä ja jännitys sekä ilo ja virkistys kohtaavat. (Huizinga 1938, 151.) Leikkiessä tekeminen pohjautuu hauskanpitoon ja mielikuvitukseen. Mahdollisesti syntyviä hyötyjä saatetaan

ymmärtää, mutta ne eivät ole ensisijaisesti tärkeitä. Epämiellyttävinä koetut asiat unohtuvat, kun ne jäävät leikiltä tuntuvaan tekemisen jalkoihin. Harrastus saattaa näyttäytyä leikinkaltaisena viihteenä.

"Siinä tulee se liikunta mukana. Se on tavallaan piilossa, että sitä ei ajattele liikuntana. Monelle nuorelle liikunta on vieras ja epämiellyttävä käsite. Tuossa on se, että pääsee samalla vähän pyssyleikkejä leikkimään."
– AirSoft –

Höntsä on liikuntaa ja mukana on joskus urheiluakin. Höntsän normit ja tee-se-itse-käytännöt ovat sidoksissa lasten ja nuorten sosiaalisiin maailmoihin ja kulttuureihin. Höntsä näyttäytyy eräänlaisena lasten ja nuorten aktivismina, jossa julkinen ja avoin tila saadaan haltuun leikin ja pelin keinoja käyttämällä. Höntsän olemusta luonnehtivat klassiset leikin ja pelin määritelmät. Leikissä osallistuminen on vapaaehtoista ja osallisuus merkitsee vapautta. (Salasuo 2021, 175.) Ohjattujen tavoitteellisten harrastusten ohelle rinnastuvat omaehtoisuuteen perustuvat liikunnalliset harrastukset, joita luonnehtii vapaus itse määrittellä omat tavoitteet ja toimia niiden mukaisesti.

"Kun se ei oo sellasta tavoitteellista. Et mulla ei oo mitään tavoitteita tähän. Et mun pitäis näyttää joltain tai mun pitäis osata jotain jollain tavalla. Se on enemmän hauskaa ajanvietettä."
– Taitoluistelu, ryhmäliikunta –

Hermeneuttiselle kokemukselle on ominaista spiraalimainen kehäliike. Se on kohtaamista oman äärellisyyden ja rajallisuuden kanssa, jolloin oma sen hetkinen ymmärrys ja toiseus kohtaavat. Kokemus on altistumista tapahtumille, jotka toimivat murroskohtina ja muuntavat ymmärrystä todellisuudesta. (Backman 2018, 36–37.) Tee-se-itse käytäntönä roolipeli sijoittuu todellisen ja luodun maailman välimaastoon. Peli toteuttaa sovittuja sääntöjä, jotka mukailevat oikean elämän normeja. Samanaikaisesti se vaatii heittäytymistä ja taitoa ymmärtää toiseus, jonka kohtaaminen voi vaikuttaa epätodelliselta. Oma äärellisyys ja rajallisuus saattavat pelin kautta näyttäytyä moninaisemmin roolihahmon tehdessä asioita, joita ei todellisessa elämässä tekisi. Peli saattaa muuttaa kykyä mukautua uusiin, erilaisiin ja yllättäviin tilanteisiin. Yleiset käyttäytymissäännöt ovat sovellettavissa peliin ja pelissä opittu on vastaavasti sovellettavissa oikeaan elämään. Pelissä toteutuvat sosiaalipedagogisen osallisuuskäsityksen vuorovaikutuksellisuus ja kokemuksellisuus, mutta se haastaa suhtautumista tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

"Semmoinen sosiaalinen etiketti on tärkeää ymmärtää. Miten yleisesti käyttäytyä, ja miten soveltaa se pelipöytään. Ja ymmärtää se, mitä näyttelijöiden pitää jossain vaiheessa ymmärtää. Jos joku on sua kohtaan ilkeä, niin se ei välttämättä ole ihmisenä ilkeä vaan se ottaa sen hahmon."

– Roolipelit –

Identiteetti rakentuu samanlaisuuksien, erilaisuuksien ja välivaiheiden kautta

Nuoruusikä on identiteetin muodostamisen aikaa. Nuori tarvitsee omanlaisuutensa löytämiseksi jotakin erilaista ja jotakin samanlaista, johon olla suhteessa. Identiteettien muotoutumisessa resursseja tuovat ryhmät, alakulttuurit ja sosiaaliset kategoriat. Vastakohtaiset ja jyrkät kategoriat tarjoavat peilin, jonka kautta oma oleminen ja toiminta sekä yhteisöllinen moninaisuus havainnollistuu ja tulee hallittavaksi. (Korkiamäki 2014, 39–40.)

Tietyn lajin harrastamisen kautta yksilö kiinnittyy ryhmään, jossa samanlaisuudet ainakin lajia kohtaan osoitetun kiinnostuksen puolesta kohtaavat. Yhden yhteisön sisällä tapahtuva tietojen, taitojen ja asenteiden omaksuminen saattaa olla niin vahvaa, että se voi olla ratkaisevaa myös nuoren identiteetin muodostumisen kannalta. Harrastuksesta voi tulla elämäntapa ajankäytön ja lajiin liittyvien rutiinien seurauksena. Harrastus ei välttämättä ole koko identiteetti, mutta identiteettiä käsitellään tekemisen, "harrastus harrastuksen", kautta, joka on osa omaa itseä. Harrastuksen jatkuessa siirtyminen ja liittyminen uusiin yhteisöihin, jossa lajia ei tunneta, voi olla haasteellista, jos jaettua todellisuutta ei ole. Kun omaksuttu ja omaan itseen ja identiteettiin liimattu tekeminen ja samalla ryhmään kuulumisen katoavat kokonaan, voi seurata tunne outoudesta, jonkinlaisesta tyhjän päällä olemisesta.

"Kun mä luistelun lopetin, mulla oli semmoinen lyhyt hetki, et mulla ei ollu mitään harrastus harrastusta, niin kyllä se tuntu tosi oudolta. Se oli niin iso osa mun koko identiteettiä. Aina kun mä esittelin itteeni, nii mä olin aina et mä harrastan luistelua. Sitte ku lukiossa oli monet, et ne ei tiedostanu mua luistelijana, niin se oli tosi outo tunne."

– Taitoluistelu, ryhmäliikunta –

Yksi nuoruuden vaiheista on *moratorium*, jonka aikana nuori tutkii kuka ja mikä hän oikeastaan on. Tutkimisen seurauksena syntyy oma identiteetti. (Marcia, 1966.) Kun harrastus loppuu, uuden löytäminen saattaa onnistua lyhyessä hetkessä. Joskus omia tuntemuksia voi joutua käsittelemään vuosiakin. Sen sijaan, että moratorium olisi osoitus laiskuudesta tai

välinpitämättömyydestä, voi sen aikana tapahtua paljon sisäisiä muutoksia, jotka eivät näy päälle päin. Se on mahdollisuus uudistua ja purkaa omia ennakkokäsityksiä. Inhotuimmista asioista voi tulla suosikkeja, kun suostuu kokemuksen altistamaksi. Asioita ei tarvitse pitää pysyvinä tai yhteen lajiin sidottuina. Lapsena omaksutun liikunnallisuuden on mahdollista toteutua iän karttuessa muodossa, joka saattaa olla täysin omien mieltymysten vastainen.

"Lukio alko. Kolme vuotta olin täysin liikkumatta. Mä mukamas inhosin kaikkee liikkumista, koska mulla oli jäänyt niin huono mieli jalkapallosta. Mun kunto romahti ihan maahan. Ja mä inhosin kaikkee tanssimista. Mä en pystynyt kuvitellakaan, että mä jossain vaiheessa voisin lähteä zumba-tunnille! Sitte äiti tuli, et nyt on ilmanen kokeilukerta. Nyt lähet mun mukaan. Äiti raahas mut zumba-tunnille ja sinne jäin."

– Jalkapallo, ryhmäliikunta –

Vaikka osallisuus liitetään yleensä yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen, voi osallisuus olla myös yhteyttä omaan itseen ja mahdollisuutta vaikuttaa omaan kehittymiseen. Tekemisen tavoitteet muodostuvat sisältä käsin, kun vertailukohtana on aikaisemmin ollut pystyvyys. Liittyminen yhteisöön saattaa toimia kannustimena pystyvyyden lisäämiselle ja toimijuuden vahvistumiselle. Omaa toimintaa on mahdollista hallita. Taito asettaa tavoitteita ja kyky toimia tavoitteiden saavuttamiseksi lujittuvat. Henkilökohtaisena strategiana toimijuus auttaa tavoitteiden saavuttamisen ja niiden kannattavuuden pohtimisessa (Sinisalo-Juha 2023, 16).

"Tästä on pakko tulla ylöspäin. Mä oon ennen jaksanut juosta ties kuin pitkän pelin kentällä. Nyt mä en jaksa ees viittätoista minuuttia hyppii sykeliikuntaa."

– Jalkapallo, ryhmäliikunta –

Harrastuksissa yhdistää yhteinen mielenkiinnon kohde. Ryhmä kokoontuu tekemään milloin mitään. Kalastamaan lähtevä valmistautuu eri tavalla kuin ryhmäliikuntaan menevä. Harrastus voi olla minuutilleen aikaan sidottu tai paikalle voi ilmestyä pitkin päivää. Vaikka harrastus ei olisi vakava, voi oma ainutlaatuisuus löytyä harrastuksen ja siitä kumpuavien arvovalintojen seurauksena. Yksi harrastus saattaa vetää puoleensa samoista asioista kiinnostuneita osallistujia, mutta sosiaalisilla näyttämöillä erilaiset ja samanlaiset harrastuneisuudet, kulttuurit ja identiteetit kohtaavat.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa suosituimmaksi ajanvietteeksi nousee ulkona kuten kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa oleskelu. Oleilu sosiaalisilla näyttämöillä luo, muokkaa ja uusintaa kaupunki- ja nuorisokulttuuria. Ulkona käymisen yleisyyteen vaikuttaa asuinympäristön kaupunkikulttuuri ja saavutettavuus. (Salasuo 2021, 39–40.) Ajan viettäminen toisten

samanikäisten kanssa on osa nuoruutta (Lemetyinen 2014, 109). Sosiaaliset näyttämöt toimivat satunnaisoppimisen tiloina, joissa kohtaamisten ja vuorovaikutuksen kautta on mahdollisuus vahvistaa omaa identiteettiä. Ryhmiin asemoituminen voi toimia yhdistävänä tekijänä, kun etsitään keskustelunaiheita. Erilaisuuden kohtaamisen kautta oma tekeminen voi näyttäytyä myös itselle toisella tavalla. Mikä itsestä on tavallista, voikin toisesta olla arvokasta.

"Vaikka töissä tai ihan missä tahansa kalastajien kanssa pääsee ainakin johonkin juttuun. On ainakin jotain keskusteltavaa asioista. Ja olen huomannut tässä luonnosta vieraantuneiden naisten kanssa, että koen syvää... Että olen saanut osakseni syvää kunnioitusta ja arvostusta naissukupuolisilta henkilöiltä hurjista kalastustaidoistani."

– Kalastus –

Kun nuoret tekevät ryhmäänsä tai kulttuuriaan näkyväksi, he määrittelevät samalla, ketkä kuuluvat joukkoon. He voivat omaksua tietyn tyylin, käytöksen ja tavat. (Korkiamäki 2014, 40.) Haastatteluissa tulee esiin, kuinka seuraharrastamisessa korostetaan omaa kuuluvuutta pukeutumisella. Lajiin saattaa liittyä kokemus olemuksen samankaltaisuudesta muiden kanssa. Ryhmää ja harrastusta tehdään näkyväksi omaksumalla tietty tyyli. Kuitenkin esimerkiksi nuorten omasta alakulttuurista poiketen tyyli ja tavat tulevat pikemminkin lajia määrittelevistä tekijöistä kuin nuorilta itseltään. Samankaltaisuuden vaatimus voittaa pyrkimyksen erilaisuuteen ja persoonallisuuteen. Identiteetistä voi puhua ryhmäidentiteettinä.

"– Semmosia ulkonäköpaineita tulee ainaki. Jotenki tuntuu, että kaikki on melkeen samasta muotista... – Säärystimet talvella" (kaikki nauraa)

– Taitoluistelu –

Jotkut nuoret voivat määritellä kuulumistaan enemmän kuin toiset. Identiteeteistä sekä sisä- ja ulkopuolisuudesta neuvotellaan hierarkioiden ja valtarakenteiden kautta. (Korkiamäki 2014, 40.) Osallisuuteen kuuluu omana itsenä ja ainutlaatuisena ihmisenä toimiminen. Toteutumiseen tarvitaan yhteisöjä, joissa siihen on mahdollisuus. Osallisuuden toteutumiseen vaaditaan yhdessä toimimista, mikä tarkoittaa paitsi mahdollisuutta toimia, myös sekä todellisia mahdollisuuksia että valtaa vaikuttaa yhteisöön. (Nivala & Rynänen 2013, 27.) Lajin puolesta ihanteellista saattaa olla juuri mahdollisuus osallistua omana itsenään. Samanlaisuuden tavoitteista pyritäänkin kohti erilaisuutta. Vaikka lajia jopa luonnehtisi ihmisten erilaisuus, voidaan näiden erilaisuuksien kesken käydä vertailua siitä, kuka poikkeaa valtavirrasta eniten. Yhteistyö saattaa vaatia saumattomuutta ja vahvaa yhteishenkeä, mutta määritelläkseen yhteishenkeä on ryhmästä astuttava askel sivuun ja liikuttava sekä ryhmän sisä- että ulkopuolella. Peliajan tapahtumat voivat olla erilaisia suhteessa

aikaan ennen harrastuksen alkamista tai sen päättymisen jälkeen. Mahdollisuus toimia pelitilanteessa saattaa yhteistyön toimimisen kannalta olla myös edellytys. Epäselvää voi olla, määrittelevätkö pelaajien keskinäiset valtarakenteet myös pelin kulkua, jolloin todelliset mahdollisuudet olla osa joukkuetta kapenevat.

"Kun on ollut erilaisia harrastuksia, selvästi ulkopuolelta katsottuna ulkoisesti derbyssä on ollut erilaisimpia ihmisiä. Siitä ehkä tuli se outo – kun on vaikka minkälaista ihmistä ja persoonaa ulkoisesti. Se on sinänsä hauska yhtälö. Ehkä sinne hakeutuukin sellaiset, joilla on joku oma ajatustapa, tai haluaa ehkä poiketa jotenkin valtavirrasta tai muuta vastaavaa. Ryhmänä vahva, koska yhteistyön täytyy siinä olla niin vahva ja saumaton. Kaikkien täytyy tietää, minne kukakin liikkuu. Se on kommunikaatiollisesti tosi selkeätä, niin vahvahan se ryhmä on yhteishengeltään. Toisaalta voi olla myös liian vahva, jos siellä on persoonia, jotka saattaa määrittää ryhmän henkeä. Jos joku on jämäkkä tai vaikeasti lähestyttävämpi, se vaikeuttaa uusien pelaajien mukaan pääsemistä."

– Roller Derby –

Kokemusten kautta kohti elinikäistä oppimista

Järjestöaktiivisuuden voi mieltää hyvän elämän tai vielä laajemmin katsottuna hyvinvoinnin osatekijäksi. Elämänhallinta, vastuullisuus, tulevaisuusorientaatio ja oppiminen sekä osallisuus ovat asioita, joita järjestötoimintaan osallistuminen tuo tullessaan. Mitä aktiivisempaa osallistuminen on, sitä todennäköisemmin nämä toteutuvat. (Kaunismaa 2023, 32.) Nuorisotyötä voi pitää luottamukseen ja kumppanuuteen perustavana nuoren ja nuorisotyöntekijän vapaaehtoisena kasvatussuhteena, jossa nuori itse määrittää kohtaamisen paikan ja keston. Kasvatus on toiminnan ohessa tapahtuvaa eikä se välttämättä vaikuta suunnitelmalliselta tai tavoitteelliselta. (Sinisalo-Juha 2021, 51.) Ohjattu harrastus eroaa nuorisotyöstä sen määritellyn keston ja ennalta valitun paikan suhteen, mutta myös sitä voi pitää luottamukseen ja kumppanuuteen perustavana. Nonformaalina oppimisena se on tietoista ja tavoitteellista pedagogista vuorovaikutusta, jossa harrastaja asettautuu erilaisiin merkitysyhteyksiin ja rakentaa oppimansa kautta kokonaispersoonallisuuttaan. Harrastuksessa syntyy oppimista ja kokemuksia itse lajista. Lajitaitojen opettelemisen rinnalla kulkee elinikäiseen oppimiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten oman luonteen tiedostamiseen liittyviä seikkoja.

"Et sen valmentajan tehtävä on kuitenkin myös opettaa sulle kaikkee muutakin sen lajin lisäksi. Ainakin mä koen, että mä opin siltä valmentajalta paljon luonteeseen liittyvistä asioista. Ihan mielettömän iso vastuu valmentajalla" -Taitoluistelu

Harrastaja voi nähdä vastuun opettamisesta olevan valmentajalla. Todellisuudessa hän vastaa kokemuksen tuomaan kohtaamiseen uudella tavalla, mitä myönteisesti toteutuessaan voi pitää oppimisena. Näin harrastaja siirtää vastuun oppimisesta vähitellen itselleen, minkä voi nähdä elämänhallintaa yleisesti vahvistavana tekijänä. Luonteeseen liittyvät asiat tulevat esiin itse tekemiseen suhtautumisen kautta.

Kokemus on käsitteenä kaksijakoinen ja arkipäiväinen. Kokemuksessa yhdistyvät sekä ainutkertaisuus ja subjektiivisuus että yhdistävä ja tunnistettavissa oleva ilmiö. Kokemuksen käsite sisältää sekä yksilön kannalta poikkeuksellisen arvokasta että jaettua ja yleisesti hyväksyttyä tietoa. (Toikkanen & Virtanen 2018, 9.) Informaalissa oppimisessa ryhmä voi itse asettaa itselleen tavoitteet. Toimintaa voi siis yhtä hyvin olla ilman tavoitteita. Tilanteen voi tehdä osallistujille helpoksi, jolloin aktiivisuuden tasot voivat vaihdella. Osallisuuden kokemuksiin vaikuttaa oma subjektiivinen tunne siitä, millä tavoin on sopivaa tai hyväksyttyä olla. Samaan aikaan oman kokemuksen tulee vastata yleisesti jaettua, jotta tunne osallisuudesta syntyisi. Seuraavassa vastauksessa näkyy, kuinka subjektiivinen tunne ja osallistujia yhdistävä ilmiö voivat rakentua yhteiseksi osallisuuden kokemukseksi.

"Sanoisin, että en koe sellaista sallimista, mutta siellä voi olla ehkä helpompi. En tiedä, että puhutaanko tässä nyt varsinaisesti erityisistä tunteista, mutta siellä on ehkä helpompi jollain tapaa puhua asioista, koska siellä on aikaa. Ja se on myös helppo tilanne. Siellä ei tarvitse tai kuulukaan hirveesti puhua. Ei oo sellasta painetta mihinkään."
– Kalastus –

Hermeneuttisen määritelmän mukaan kokemus yksittäisenä sattumuksena havahduttaa totunnaista, pysäyttää ja haastaa prosessoimaan. Lähtökohtana tuntemus nousee tiedon edelle. Ihanteellisimmillaan kokemuksilla on odotusten horisonttia laajentava ja yksilön kasvua ihmiseksi edesauttava vaikutus. (Rautajoki 2018, 111–112.) Informaaliin oppimiseen liittyvät aloitteellisuus ja aktiivisuus saattavat horjuttaa totuttua. Painetta tekemisen suhteen ei ole, mutta tekemiseen ja kokemusten jakamiseen on silti lupa.

"Tuolla pilkillä olen huomannut, että ovat avoimia ja ystävällisiä ihmisiä. Tulevat juttelemaan. Tässä muutama viikko kävinkin yhden luona, joka lähes vaati minua tulemaan oppitunnille, miten rakennetaan hirsitaloja ja kotia. Antoi listan monesta asiasta, minkä takia voin tulla pyytämään häneltä apua."
– Kalastus –

Identiteettihorisonttimallissa on lähtökohtana identiteettipääoma, jonka avulla on mahdollista liittyä erilaisiin ryhmiin ja kokea osallisuutta. Identiteettipääoman kehittyessä valintoihin, ryhmäjäsennyksiin, vapaa-aikaan ja mieltymyksiin liittyvää tarkastelua on mahdollista toteuttaa. (Sinisalo-Juha 2021, 81.) Jos mukana oleminen on ollut palkitsevaa, mutta se jostain syystä muuttuisi, saattaa yhdeksi ajatukseksi nousta lähteminen.

*"Vaikka nyt radikaalisti muuttuisi joku. Vaikka siellä ei ois enää samat arvot mitä mulla.
Sitten ehkä en haluaisi olla enää mukana."
– Opiskelijajärjestö –*

Tarkastelua voi toteuttaa myös harrastuksen jatkamisen kannalta. Kun on mieltynyt itse harrastukseen ja tuntee sen omakseen, voi valinta seurasta lähtemisen ja jäämisen kannalta tulla kyseeseen. Kokemukset erilaisista jäsenyyksistä tuovat tarttumapintaa omia mieltymyksiä tarkastellessa. Yhden ryhmän tarjoamat mahdollisuudet eivät ole välttämättä juuri itselle ne sopivimmat.

*"Kyllä mä tykkään tästä seurasta enemmän kuin joistain muista seuroista. Siellä saattaa olla, että ne siirtyy seuraavaan kisaluoikkaan vasta, kun ne osaa täydellisesti seuraavankin kisaluoikan liikkeit. Siellä ollaan liian kunnianhimosia välillä. Ei se laji oo se vaan ne kisat. Ja et pitää sijottua."
– TeamGym –*

Identiteettipääoman kapeus tai laajuus liittyy tulevaisuuden mahdollisuuksien rajallisuuteen tai rajattomuuteen. Eeva Sinisalo-Juha toteaaakin, kuinka nuorisotoiminnassa uusien avauksien kautta nuorelle tarjoutuu mahdollisuuksia avartaa totuttua toiminta-aluetta sopivassa määrin. (Sinisalo-Juha 2021, 81.) Harrastaminen suhteessa harrastamattomuuteen voi toimia juuri totutun toiminta-alueen avartajana. Samanaikaisesti harrastus voi muodostua turvapaikaksi muuttuvissa elämäntilanteissa ja olla kaivattu pysyvä tekijä, joka seuraa mukana paikasta toiseen. Kun jotain tuttua kulkee aina mukana, on paikkakuntaa helppo vaihtaa, vaikka sieltä ei ketään vielä tuntisi.

*"On ollut paikkakunnasta riippumatta helppo lähteä harrastamaan sitä uudestaan,
koska on oppinut sen jo niin nuorena tai se on tuntunut niin omalta."
– Tanssi –*

Eräs nuori nostaa esille kiusaamisen ja sen mahdolliset vaikutukset harrastamiseen. Identiteettipääomalla on vaikutusta myös siihen, miten toisten puheisiin suhtautuu. Nuorena opittu harrastaminen saattaa laajentaa identiteettihorisonttia siten, että luottamus omaan olemiseen vahvistuu. Seura saattaa tarjota samanlaisia mahdollisuuksia harrastamisen suhteen

kaikille, mutta sisä- ja ulkopuolisuudesta käytävä neuvottelu voi johtaa kiusaamiseen. Vaikka kiusaamista ei tapahtuisi, sen kielteinen vaikutus harrastamiseen on tunnistettavissa.

"Jos sua kiusattas sun joukkueessa, ja sä et vaa enää jaksais olla siellä. Joka harkoissa ois semmonen, et pitäs pelätä, mitä muut sanoo sulle."

– TeamGym –

Kokemusta ei voi opettaa tai välittää toisille, koska kahta samanlaista kokemustapahtumaa ei ole olemassa (Toikkanen & Virtanen 2018, 9). Kokemusta ei voi välttämättä opettaa, mutta jonkinlainen välittäminen onnistuu tunteiden ja tunnelman kautta. Kokemus ei ehkä näyttäydy samanlaisena kaikille, mutta siitä on löydettävissä samanlaisuuksia kuten kielteisen tai myönteisen ilmapiirin tunnistaminen. Myönteinen kokemus voi olla vuorovaikutteinen sekä osallisuuteen ja oppimiseen pyrkivä.

"Mä oon oppinut täältä, kuinka helposti mä pystyn kommunikoida toisten ihmisten kanssa ja olen oppinut, että kuinka pystyy jakaa tunteet ja luoda hyvän tunnelman ja keskustelua toisten kanssa."

– Teatteri –

Osallisuus ja harrastamisen ylisukupolvisuus

Yksilöiden suhdetta toisiin yksilöihin, ryhmiin ja yhteiskuntaan voidaan tarkastella luottamuksen avulla. Luottamus on keskeistä yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Se on merkittävää myös nuorten sosiaalisessa kiinnittyneisyydessä. (Kivijärvi 2023, 71.) Nuorisobarometreissa on usein kysytty yhteenkuuluvuuden tunteista perheeseen, ystäväpiiriin tai koulu- ja työyhteisöihin. Yhteiskunnan kaikkia jäseniä ei voi tuntea tai sen rajoja määrittellä, jolloin se jää yhteisönä eräänlaiseksi kuvitelmaksi. Tieto yhteenkuuluvuuden tunteista kertoo nuorten sosiaalisesta kiinnittyneisyydestä ikätoverisuhteiden ja yksinäisyyden kokemusten rinnalla. (Kivijärvi 2023, 62.) Osallisuus tapahtuu vuorovaikutuksessa yksilön ja yhteisön välissä. Osallisuuden edellytyksinä voi pitää kuulumista ja näkyvänä olemista omana itsenään, osallistumista ja tietoisuutta vaikuttamismahdollisuuksista sekä tunnetta ja tunnistamista omasta kuulumisesta osaksi yhteisöä. Osallisuus kuulumisena merkitsee mukana olemista, sisälle pääsemistä, huomioon otetuksi tulemista ja mahdollisuuksia jakaa kokemuksia. (Sinisalo-Juha 2023, 15.) Osallisuutta voi luoda pienillä teoilla kuten kannustamalla, mikä on osa huomioon otetuksi tulemista. Kannustaminen kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta saman asian äärellä

olemisesta ja lisää luottamusta siihen, että toiset toivovat itselle onnistumisen kokemuksia. Kun itse kannustaa ja saa vastavuoroisesti kannustusta takaisin, lisää se luottamusta kanssaharrastajiin. Kannustaminen on myös mahdollisuutta vaikuttaa tapahtumien kulkuun ja tuoda esiin omaa persoonaansa. Kannustaminen ylläpitää ja rakentaa vertaissuhteita. Kannustaminen toimii eräänlaisena jaetun kokemuksen sanoittajana ja osallisuuden tunteiden ylläpitäjänä. Ryhmämuotoisesta harrastamisesta seuraa luonnollisesti yhteisöllisyyttä ainakin silloin, kun toimintaa voi tehdä vain toisten kanssa (Tormulainen 2021, 13).

"Jokainenhan sinne omalla persoonallaan tuo sen. Semmoista tsemppiä. Ja monesti pitää ottaa pari, niin kyllä siellä tosi paljon tutustuu. Ja pystyy uusia tai uutta paria tsemppaamaan ja saa sitten tsemppiä. Jokainen tuo sinne omanlaisen roolin. Mutta ihan treenaajia ja yks valmentaja siellä on."

– Crossfit –

Yhteiskunnallisena pyrkimyksenä ja tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi harrastus. Harrastamisen käsite on laajentunut ja yhä useampaa toimintaa luonnehditaan harrastukseksi. Nuorten vapaa-ajan tyytyväisyyteen vaikuttaa usean säännöllisen harrastuksen parissa toimiminen. Suomalaiset lapset ja nuoret harrastavat jo paljon. Kaikkein tyytyväisimpiä ovat ne, joilla päivittäisiä harrastuksia on neljä tai enemmän. Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimuksen perusteella yhdeksällä kymmenestä vastaajasta on jokin harrastus. (Salasuo 2021, 37–43.) Ryhmään kuulumisen ja mielekäs vapaa-aika ovat hyvinvointia lisääviä tekijöitä. Kiinnittymisen kautta kuulumisen, mukana olemisen ja osallisuuden kokemukset voivat lisääntyä. Kaikilla edellytykset toimintaan ja osallistumiseen eivät silti ole samanlaiset. Vaikeudet kasautuvat yhteiskunnallisen aseman takia, mihin vaikuttavat perheen taloudellinen tilanne, työttömyys ja koulutustausta sekä ylisukupolvinen syrjäytyminen. Vahvistavana tekijänä toimii resilienssi. *Nuorisobarometrissa 2022* todetaan, kuinka rajoittavia tekijöitä on vähemmän niillä, joiden lähisuhteet ovat kunnossa. Nuorisotyön keskeisiä lähtökohtia ja tavoitteita ovat osallisuuden kokemukset sekä ryhmiin ja yhteisöihin kuulumisen. Vertaissuhteiden tukeminen lisää samalla nuorten resilienssiä. (Kivijärvi 2023, 186, 188.)

Joskus harrastus pysyy, mutta harrastajat ympärillä vaihtuvat. Harrastuksen ei tarvitse perustua ystävyysuhteille vaan osallisuutta yhteisöön voi tuntea muutenkin. Avoimuus uusia ihmisiä ja tilanteita kohtaan kasvattaa kykyä hyväksyä ympäristössä tapahtuvia muutoksia, millä on vaikutusta myös omaan viihtymiseen. Harrastuksen voi nähdä lähisuhteita lisäävänä tekijänä.

Seuraavassa vastauksessa näkyy, kuinka harrastusporukan pysyvyyttä toivotaan, vaikka uudet osallistujatkin otetaan tervetulleina vastaan.

"No, meillä on vähän ollut vaihtuva porukka. Se on ollut vähän harmi. On tutustunut uusiin kivoihin tyyppeihin ja sitten ne onkin joutunut jäämään pois. Mutta sille ei voi mitään. Se on toisaalta ollut kiva, kun sitten on mahtunut uusia porukkaan. Vaikka onkin ollut vaihtuvaa niin silti aina on ollut kiva ilmapiiri ja kaikki otetaan mukaan ja ollaan ystävällisiä toisille. On viihtynyt ite tässä porukassa."

– Teatteri –

Nuorisolain tavoitteena on tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Tavoitteisiin kuuluu myös nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien sekä yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavien kykyjen ja edellytysten edistäminen. (Nuorisolaki 2016.) Aktiivisen kansalaisuuden muotoja ovat itsensä kehittäminen, yhteisten asioiden hoitaminen ja poliittinen osallistuminen. Itseä voi jalostaa harrastusten kautta niin ihmisenä kuin kansalaisena. Toiminnallisessa kansalaisuudessa osallistuminen on ensisijaista. Osallistuja haluaa myötävaikuttaa itselle ja muille tärkeiden asioiden hyväksi. (Harju 2020.)

Mahdollisuuksien luominen edistää nuorten pyrkimyksiä olla osallisena ja osallistaa muita nuoria. Mahdollisuuksiin tarttuminen lisää kykyjä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa erityisesti nuoria koskevien asioiden osalta. Oman tekemisen vaikutukset ovat heti nähtävissä, kun palaute tulee suoraan vertaisilta.

"Siis mulle tulee aina niin lämmin fiilis. Ku ne on sillee, millon te järjestätte uudestaan sen ulkoilmatapahtuman? Mä oon vaa oh my god. Y'all really loved it."

– Itse perustettu elokuvakerho –

Eriarvoisuus syntyy erilaisista eroista johtuvista epätasa-arvoisuuteen johtavista kehityskuluista. Tulo- ja hyvinvointierojen periytyminen liittyvät toisiinsa. Hyvä ja huono-osaisuuden periytyminen ei ole riippuvainen vain vanhempien valinnoista vaan avautuvat rakenteita tarkastellessa. Pääsääntöisesti ihmiset tavoittelevat hyvää elintasoa, elämänlaatua ja hyviä elämäntapoja, mutta voivat ajautua huono-osaisuuteen. (Kaunismaa 2023, 32–33.) Hyvään vanhemmuuteen saatetaan liittää lapsen aktiivinen vapaa-aika. Lapsi ei valitse harrastamista. Harrastusten kautta vanhemmat tekevät yhteiskuntaluokkaa näkyväksi ja ilmaisevat kykijänsä kasvattajina. Ohjattuihin liikunnan harrastuksiin liittyy vanhempien arvottaminen kasvattajina ja vastuullisina vanhempina. (Salasuo 2020, 39.)

Nuorten fokusryhmähaastatteluissa useimmat kertoivat harrastuksen alkaneen vanhempien kautta. Jonkun taidon opettelua ei välttämättä miellä harrastukseksi, mutta se voi toimia ponnahduslautana säännölliseen tekemiseen. Itsekseen on mahdollista opetella tiettyyn rajaan asti. Ammattiaikuinen auttaa viemään taitoa eteenpäin, kun vanhemmat ensin tarjoavat mahdollisuuden oppia taito harrastusympäristössä. Taidon opettelusta voi muodostua mieleinen harrastus, jota tahdotaan omasta halusta toteuttaa.

"Kun mä ja mun pikkuveli oltiin pieniä niin, äitillä ja iskällä oli semmonen, et ennen ku mennään kouluun, nii me osataan uida, hiihtää, luistella ja ajaa pyörällä. Hiihtäminen ja pyöräily onnistu, että iskä tai äiti opetti. Mut sitte ne vei meijät uimakouluun ja luistelukouluun. Aluks mä en tykänny luistelukoulusta yhtään, koska mä olin niin huono. Mä en osannu ollenkaan. Mut sitte se ohjaaja sai mut suostuteltuu käymää kahesti viikossa. Mä menin, ja mä vaa halusinki jatkaa. Sille tielle jäin."

– Taitoluistelu –

Lapsena aloitettu harrastus saattaa vaihtua, mutta harrastuksen luonne, kuten liikunnallisuus, säilyä. Harrastamisen voi ajatella liittyvän hyviin elämäntapoihin ja elämänlaatuun. Elintason harrastamisella on vaikutusta, kun sen kautta löytyy työ tai ammatti. Jos opittua taitoa ei voisi jostain syystä toteuttaa, saattaisi se merkitä isoakin muutosta.

"Muuttus ihan täysin, koska mä oon kaiken sen ajan liikkunu, mitä mä vaan muistan. Jos multa loppus tämmönen liikunnallinen harrastus, niin siis sehä ois ihan älyttömän iso juttu. Se muuttais kaiken käytännössä, koska se on mulle samal tällä hetkellä tän hetkinen työ."

– Taitoluistelu, ryhmäliikunta –

Köyhyys vaikuttaa lasten mahdollisuuksiin osallistua. Omien lahjojen toteuttaminen ja taitojen suotuisin käyttö saattaa jäädä puutteelliseksi, minkä seurauksena osallistumisen tarjoamat hyödyt eivät kannattele tulevaisuudessakaan. Harrastamattomuuteen voi olla syynä vanhempien rahansäästö tai lapsen oma valinta. Harrastuksen keskeytyminen vaikuttaa yhteiseen aikaan ystävien kanssa tai ilon tuntemuksiin köyhyyden vastakohtana. Rohkeutta ja ilon aiheita voivat tällöin tuoda koulumenestys tai tukioppilaana oleminen. Maksuttoman harrastuksen valitseminen takaa jatkuvuuden, vaikka rahaa ei olisikaan. Silti köyhyys voi antaa myös voimavaroja kuten ahkeruutta ja kykyä selviytyä vastoinkäymisistä. (Lemetyinen 2014, 109–110.)

Työttömyys tai kokopäiväinen opiskelu merkitsee todennäköisesti myös rahan puutetta nuoren elämässä. Harrastaminen on mahdollista myös omia ideoita toteuttamalla, jolloin omat lahjat voivat nousta erityisen suotuisasti esiin toiminnan ollessa mielekästä. Yksin harrastamisesta

puuttuu ohjatun harrastuksen tarjoama yhteisö ja siihen liittyminen, jolloin ratkaisuksi voi syntyä ajatus oman tapahtuman järjestämisestä. Se on myös mahdollisuus kerätä vertaisyleisöä ja viettää yhteistä aikaa ystävien kanssa, minkä kautta tunne osallisuudesta voi rakentua niin järjestäjän kuin osallistujien kesken. Tapahtuman järjestäminen vaatii ahkeruutta ja varautumista vastoinkäymisiin. Tapahtumasta on itse vastuussa, vaikka rahoitus tulisikin muualta. Rahoittajan tukieissa tapahtumaa, tarjoaa se nuorelle samalla mahdollisuuden toimia kansalaisyhteiskunnassa, mikä kasvattaa kyvykkyyttä vaikuttaa ja toimia. Nuoret eivät aina tiedä omista mahdollisuuksistaan toimia tee-se-itse-periaatetta toteuttamalla.

"No siis ensinnäkin, että mä olisin kustantanut kaikki ite. Siis ruuat, tila, koristeet, everything. Mä luulin et mun piti olla... Koska se oli mun oma järjestämä, niin mun piti siitä sit olla vastuus myös. Mä en tienny et rahoittajat, et ne rahoittaa myös nuorten toimintaa ja tommoset ideat."

– Itse perustettu elokuvakerho –

Lopuksi

"Jännitti tosi paljon mennä sinne yksin. Koska ei sieltä ketään tuntenut. Se paransi itsetuntoa ja itseluottamusta. Tuli tosi hyvä fiilis, että lähti. Enkä ole kyllä katunut päivääkään. Oon saanut sieltä tosi paljon kavereita."

– Crossfit –

Nuoret harrastavat paljon, mutta silti kaikilla ei ole vielä harrastusta. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan yhdeksällä kymmenestä on jokin harrastus. Osaamiskeskus Kentaurin aineiston perusteella yli 70 % on osallistunut vähintään yhden järjestötyypin toimintaan. Näistä suosituinta on liikunta- ja urheiluseurojen järjestämä toiminta.

Yleisesti ottaen voi todeta, että harrastaminen alkaa yleisimmin vanhempien aloitteesta. Kun vanhempi ilmoittaa lapsen harrastukseen, tulee harrastamisesta ylisukupolvinen ilmiö. Lapsi voi innostua lajista, ottaa harrastuksen omakseen ja jatkaa sitä koko nuoruusajan. Hyvä-osaisuuden periytyminen näkyy mahdollisuutena harrastaa.

Resilienssiksi kutsutaan kriisinsietokykyä, stressitilanteista selviytymistä, mukautumiskykyä, muutosjoustavuutta sekä muutoksista palautumista ja niihin sopeutumista tai niiden kautta uudistumista. Harrastuksen myötä syntyvät sisäiset resurssit kuten sinnikkyys ja ulkoiset resurssit kuten kavereiden muodostuminen lisäävät resilienssiä. Harrastamisen kautta moni on

löytänyt kavereita. Harrastamisen mahdollisuus ryhmässä on samalla vertaissuhteiden tukemista. Nuorten mielestä apu vaikeisiin tilanteisiin löytyy ennen kaikkea ystävistä.

Fokusryhmähaastatteluihin osallistuneet tuntevat pääsääntöisesti yhteenkuuluvuutta harrastusryhmänsä kanssa. Joskus omalta tuntuva seura on saattanut löytyä useamman kokeilun kautta. Muutos ryhmän arvoissa tai kiusaaminen ovat asioita, joiden vuoksi mukana oleminen ei enää kiinnostaisi.

Nuorten kertomuksista nousee esiin harrastamisen vakavuus, jolloin harrastaminen on tavoitteellista toimintaa. Harrastaminen tarjoaa mahdollisuuden oppia lajitaitojen lisäksi omasta luonteesta ja rakentaa omaa identiteettiä. Harrastamisessa kiinnostaa myös mukava ajanviete ilman varsinaisia tavoitteita. Harrastamisen hyödyllisyys, kuten liikunta, voi löytyä leikinomaiseksi mielletyn tekemisen rinnalta.

Harrastaminen tarjoaa osallisuuden kokemuksia ryhmätoiminnan kautta niin kavereiden kuin lajiin liittyvän kiinnostuksen osalta. Osallisuus näyttäytyy yhteenkuuluvuuden tunteena kuten kommunikaation helppoutena ja tunteiden jakamisena, kavereihin liittymisenä ja ryhmän jäsenten keskinäisenä kannustuksena. Harrastamisen voi nähdä yhteiskuntaan osallistamisen välineenä ainakin silloin, kun projekti tavoittelee osallisuutta yhteiskunnasta. Kyseessä voi olla esimerkiksi kotouttaminen.

Kokemusten kautta ymmärrys todellisuudesta muuttuu. Myönteiset kokemukset tekevät harrastuksen jatkamisesta mielekästä. Parasta on, että harrastusta voi ajatella "vain harrastuksena", jos siltä tuntuu. Harrastukselle on lupa asettaa myös omia tavoitteita tai kulkea ryhmälle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Oli kyseessä sitten kevyt tai vakava harrastaminen, on se osoitus aktiivisena kansalaisena toimimisesta. Liittymisen kautta toiminta tukee osallisuutta ja mahdollistaa oppimisen itseä kiinnostavissa asioissa.

Yleisöluistelu on tältä keväältä ohi. Ruosteelta vältyäkseni kuivasin luistimeni huolellisesti ennen niiden viemistä varastoon. Olen iloinen, että osallistuin. Luistelutapahtuma on kokemuksena vuorovaikutteinen. Se on samaan aikaan sekä yllätyksellinen että yhteisiin sääntöihin perustuva. Erilaisia luisteluhistorioita kokoavana näyttämönä se on oivallinen tilaisuus myös omien mieltymysten tarkasteluun.

Lähteet

Anttila, Anna 2018. Verrattain kehittävää, eli nuorisotutkijana tietoperustaisessa nuorisotyön kehittämishankkeessa teoksessa Tomi Kiilakoski ja Päivi Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Vastapaino. Tampere 2018.

Backman, Jussi 2018. Äärellisyyden kohtaaminen: kokemuksen filosofista käsitehistoriaa. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö, 25–40. Lapland University Press. Rovaniemi 2018.

Harju, Aaro 2020. Kansalainen voi olla aktiivinen monella tavalla. Viitattu 2.5.2023 <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/kansalainen-voi-olla-aktiivinen-monella-tavalla/>

Kaunistmaa, Pekka 2023. Nuorten järjestö- ja harrastustoiminnan päälinjat. Artikkelikirjassa Elisa Rasinkangas & Eeva Sinisalo-Juha (toim.) 2023. Yksin, yhdessä, yhteisössä – järjestö- ja harrastustoiminta nuorten voimavarana. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 158, 7–14. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki. Pdf. Viitattu 19.4.2023 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2023/03/yksin-yhdessa-yhteisossa-osaamiskeskus-kentauri-humak.pdf>

Huizinga, Johan 1938. Leikkivä ihminen. WSOY:n graafiset laitokset. Kolmas painos. Juva 1984.

Kaunistmaa, Pekka 2023. Eriarvoisuus ja nuorten osallistuminen järjestöihin. Artikkelikirjassa Elisa Rasinkangas & Eeva Sinisalo-Juha (toim.) 2023. Yksin, yhdessä, yhteisössä – järjestö- ja harrastustoiminta nuorten voimavarana. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 158, 31–40. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki. Pdf. Viitattu 19.4.2023 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2023/03/yksin-yhdessa-yhteisossa-osaamiskeskus-kentauri-humak.pdf>

Kivijärvi, Antti (toim.) 2023. Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkojulkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 178, Kenttä. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 71. Hansaprint 2023. Pdf. Viitattu 19.4.2023. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>

Korkiamäki, Riikka 2014. "Jos mä nyt voisın saada ystäviä" – ulkopuolisuus vertaissuhteissa nuorten kokemana. Julkaisussa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen, Päivi Känkänen, Päivi Muranen

& Matilda Wrede-Jäntti (toim.) 2014. Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014, 38–50. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – SuomenYliopistopaino Oy Tampere. Pdf. Viitattu 19.4.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/120384/THL_2014_TEE019_09062015.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Lemetyinen, Lea 2014. Katsaus perheen köyhydestä aiheutuviin lasten toiseuden kokemuksiin. Julkaisussa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen, Päivi Känkänen, Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) 2014. Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014, 105-112. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – SuomenYliopistopaino Oy Tampere. Pdf. Viitattu 19.4.2023 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/120384/THL_2014_TEE019_09062015.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Marcia, James 1966. Development and Validation of Ego-identity Status. Journal of Personality and Social Psychology 3(5), 551–558.

Nieminen, Juha 2010. Puuttuva lenkki – nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehiksenä. Julkaisussa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) 2010. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73, 30–63. Yliopistopaino. Helsinki.

Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagogiikka, 14, 9–41. Viitattu 13.5. Pdf. <https://doi.org/10.30675/sa.122317>

Nuorisolaki 2016. Viitattu 12.5.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Osaamiskeskus Kentauri 2021. Nuorten harrastamista koskevat fokusryhmähaastattelut.

Rautajoki, Hanna 2018. Kokemuksellisuus yhteiskunnallis–poliittisessa mielipiteenmuodostuksessa. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö, 109–129. Lapland University Press. Rovaniemi 2018.

Salasuo, Mikko (toim.) 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisu ISSN 2341-5568 (verkkajulkaisu), nro 68. Verkkajulkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 161, Kenttä. Hansaprint 2021. Pdf. Viitattu 19.4.2023

<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>

Sinisalo-Juha, Eeva 2023. Nuoren kasvu yksinäisyyden varjossa. Artikkelikirjassa Elisa Rasinkangas & Eeva Sinisalo-Juha (toim.) 2023. Yksin, yhdessä, yhteisössä – järjestö- ja harrastustoiminta nuorten voimavarana. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 158, 15–30. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki. Pdf. Viitattu 19.4.2023 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2023/03/yksin-yhdessa-yhteisossa-osaamiskeskus-kentauri-humak.pdf>

Sinisalo-Juha, Eeva 2021. Linkitystä nuorisotyö – nuorisojärjestö – nuorisotoiminta. Julkaisussa Aino Tormulainen (toim.) 2021. Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen. Osaamiskeskus Kentauri. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 122, 48–53. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Sinisalo-Juha, Eeva 2021. Nuoren kasvun ja toimijuuden kehittyminen. Julkaisussa Aino Tormulainen (toim.) 2021. Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen. Osaamiskeskus Kentauri. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 122, 78–83. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Sinisalo-Juha, Eeva & Tormulainen, Aino 2021. Osallisuus. Julkaisussa Aino Tormulainen (toim.) 2021. Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen. Osaamiskeskus Kentauri. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 122, 84–88. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Stebbins, Robert A. 2023. The leisure basis of caring. *Frontiers in Psychology*. Viitattu 21.5.2023 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1067569>

Suorsa, Teemu 2018. Kasvatuspsykologia monitieteisessä kokemuksen tutkimuksessa: kehityksen sosiaalinen tilanne ja perusteltu osallisuus elämisen näyttämöillä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö, 85-108. Lapland University Press. Rovaniemi 2018.

Suurpää Leena, Huhta Helena & Pitkänen Tuuli 2022. Läheis- ja yhteiskuntasuhteet mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin vahvistajina. Julkaisussa

Mikko Salasuo (toim.) 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisu ISSN 2341-5568 (verkkajulkaisu), nro 68, 151–166. Verkkajulkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 161, Kenttä. Hansaprint 2021. Pdf. Viitattu 8.5.2023 <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>

Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira A. 2018. Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö, 7–24. Lapland University Press. Rovaniemi 2018.

Tormulainen, Aino 2021. Mitä tarkoittaa harrastus. Julkaisussa Aino Tormulainen (toim.) 2021. Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen. Osaamiskeskus Kentauri. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu 122, 10–21. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

